

אשר לכוונות לשעת חירום נמצא, שלרוב קיים תכנון ברור של הצרכים, ויש הסדרים לעדכונו השוטף. בכמה תחומים נותר פער בין המצוי לבין הדרוש, אם בהנהגת סדרי ניהול נאותים ואם בקיום המלאי ברמה רצויה. בחלק מן הנושאים ניתן לגשר על הפער אף באמצעים צנועים יחסית.

ממצאי מעקב

פיקוח על יבוא דלק, זיקוקו ושיווקו

דו"ח שנתי 20, עמ' 165

1. בסיכומיה ובהצעותיה של ועדת הכספים לדו"ח השנתי 20 של מבקר המדינה, כפי שאושרו על ידי הכנסת (ראה דו"ח שנתי 21, עמ' 828), קבלה הוועדה את עמדת הביקורת, שיש לחשב את עלויות השיווק של כל חברות הדלק לא רק על פי חשבונות של חברה אחת, ויש לבדוק את סבירות השיטה, שהוסכם עליה ב-1966, כך שיובטח מירב היעילות בכל חברה וחברה.

בסוף דצמבר 1971 הודיע מינהל הדלק, כי בעת המשא ומתן על חידוש ההסכם, הצפוי בשנת 1972, תהיה לנגד עיניו, בין יתר השיקולים, עמדת הביקורת, כפי שנתקבלה על ידי ועדת הכספים של הכנסת.

2. ועדת הכספים קבעה, בעקבות הביקורת, שמינהל הדלק נדרש להבטיח, שרווחי העוסקים בענף – ברכישת הדלק הגולמי, בהובלתו, בזיקוקו ובשיווקו – לא יחרגו מרמה סבירה.

ביקורת מעקב על הממצאים בנושאים אלה, כפי שהובאו בדו"ח שנתי 20, העלתה:

חברות השיווק שילמו לחברת "לפידות", עבור הנפט המופק בארץ, מחיר גבוה מהמחיר הבינלאומי. הביקורת העירה, שהיה מוצדק – מבחינה כלכלית – לבסס את המחיר ל"לפידות" לכל היותר על המחיר סי"פ חיפה המשולם למעשה עבור נפט גולמי באותה איכות.

בשנת 1970 שונה ההסדר וחברות הדלק משלמות, בהתאם להמלצת הביקורת, עבור הנפט ל"לפידות" את המחיר סי"פ חיפה של דלק מיובא מאותה איכות.

הרווחים, שעלה בידי בתי הזיקוק בחיפה בע"מ (להלן – החברה) להפיק על בסיס ההסדרים, שנקבעו בהסכמת מינהל הדלק בראשית שנות ה-60, עלו על הסביר. בהתחשב בכך, דאג המינהל לספיגת חלק מהרווחים העודפים לשנים 1967 ו-1968 וסיכם עם החברה, שבשנות 1969/70 ייקבע תעריף זיקוק חדש. עד לסיום הביקורת, בינואר 1970, לא נקבע תעריף חדש.

בשנת 1970 סוכם עם בתי הזיקוק על תעריף חדש, לשלוש שנים, שתוקפו למפרע מיום 1.4.1969. לדעת מינהל הדלק, אין התעריף החדש מותיר לחברה רווחים החורגים מרמה סבירה.

מינהל הדלק הסכים לשלם לחברה המשווקת דלק, המשמש למטוסי סילון (דס"ל), תמריץ יצוא עבור כל טון דס"ל, שנמכר על ידה; וזאת בלי שהמינהל בדק באיזו מידה מעודד למעשה התמריץ את היצוא של דס"ל.

בשנת 1970 הופסק תשלום התמריץ עבור שיווק דס"ל.

3. ועדת הכספים קבלה את דעת הביקורת, שבקרב ההשוואה למחירי דלק ייכללו רק אותם סוגי הכנסה והוצאה, הקשורים בשמירה על יציבות המחירים של מוצרי הדלק השונים, ואילו ההוצאות וההכנסות האחרות ישתקפו בתקציב, על ידי כלילת מלוא ההכנסות במסגרת הכנסות המדינה, ופירוט ההוצאות, לפי המקובל בתקציב ההוצאה של המדינה, כולל יתרת הקרן בזכות או בחובה.

מאז 1970/71 מממנת קרן ההשוואה את תשלום ההפרשים, שבין עלות מוצרי דלק לבין המחירים לצרכן, ואת התשלומים עבור שירותים הקשורים במוצרים אלה בלבד. ההוצאות האחרות משתקפות בתקציב המדינה כמקובל וממומנות מהכנסות המדינה. היתרה הנשארת בקרן מועברת בסוף השנה להכנסות המדינה.

עם השינויים במחיר מוצרי הדלק, שחלו ביולי-אוגוסט 1971, הצטמצמו התמיכות למוצרי דלק (אומדן ההוצאה השנתית ירד מ-34 מיליון ל"י ב-1971/72, ל-2 מיליון ל"י בשנה שלאחריה), ובמקביל הוקטנו ההיטלים המוטלים על בנזין ומוצרי דלק אחרים למימון קרן ההשוואה.

פיקוח על טיב הבנזין המשווק בתחנות

דו"ח שנתי 20, עמ' 176

על מינהל הדלק הוטל הפיקוח על שמירת התקן הישראלי-לבנזין, במיוחד מגמה למנוע מהילת בנזין מאוקטן גבוה בבנזין מאוקטן נמוך או מהילת בנזין בקירוסין, העלולות להזיק למנועי הרכב ולפגוע בהכנסות המדינה. מינהל הדלק הטיל את הפיקוח על טיב הבנזין משני סוגי האוקטן המשווק תחנות, על אחד מעובדיו, כחלק מתפקידו. בשנים 1967 עד 1969, ערך מינהל, בממוצע לשנה, פחות מבדיקה אחת בכל תחנה, והוא סומך בעניין זה בעיקר על הפיקוח הפנימי של חברות השיווק על טיב הבנזין המשווק בתחנותיהן. הביקורת העירה, שאין לקבל פיקוח מטעם חברות השיווק בלי מידה סבירה של פיקוח משלים מצד הממשלה; היקפו של פיקוח זה לא ענה על הדרוש.

בשנת 1970 ירד עוד יותר מספר הדגימות, שנלקחו בתחנות הדלק מטעם המינהל, אך ב-1971 חל שיפור מסוים ובדקו 201 תחנות, שנלקחו מהם 402 דגימות. מספר תחנות הדלק, שפעלו לסוף 1971, היה כ-325. המינהל הודיע, שהוא שוקל את האפשרות ליטול דגימות מטעמו גם על ידי אנשים המתאימים לכך, שאינם עובדי המדינה, ולהרחיב בדרך זו את הפיקוח.

*

ביקורת המעקב העלתה, שהפיקוח מצד הממשלה עדיין אינו עונה על הדרוש, ועל מינהל הדלק לדאוג להרחבתו.